

Moutfabriek Wageningen

Aan de Churchillweg 62 in Wageningen staat het oude fabriekscomplex van de mouterij Bavaria. Bij de gemeente Wageningen is onlangs een sloopvergunning ingediend voor het fabriekscomplex, het laatste voorbeeld van negentiende-eeuwse fabrieksarchitectuur in Wageningen.

Projectontwikkelaar Van Swaay wil het complex slopen om er nieuwe woningen te bouwen.

De mouterij in Wageningen werd in 1864 gesticht als Wageningse Bierbrouwerij, op een terrein tussen de Eekmolenweg en de spoorlijn Ede-Wageningen. De spoorwegaansluiting was gunstig voor de aan- en afvoer van bier en grondstoffen. Tot 1968, toen de goederenlijn werd opgeheven, werd er gebruik van gemaakt.

In 1880 komt de brouwerij in handen van de Duitse ondernemer Hubert Hoolmans, die het bedrijf uitbreidde en de naam veranderde in Stoombierbrouwerij en Ijsfabriek Germania. In de jaren daarna wordt circa 600.000 liter bier per jaar gebrouwen, dat in de wijde omtrek wordt afgezet. In het

■ MONUMENT VAN DE MAAND

Moutfabriek Wageningen

begin van de twintigste eeuw wordt de brouwerij wederom uitgebreid, deels naar plannen van de Zwitserse brouwermeester Fraulin. Van deze uitbreiding staan anno 2004 nog belangrijke bouwdelen overeind, zoals de in baksteen opgetrokken brouwtoren met het opschrift Mouterij Nederland en het karakteristieke 'Zwitserse' brouwhuis met de fraaie houten serre. Enkele productiehallen uit dezelfde periode zijn inmiddels sterk verbouwd, en de buitengevels zijn deels bekleed met plaatstaal. In 1907 gaat de bierbrouwerij failliet en wordt overgenomen door de ondernemer Hilgers, die het bedrijf voorziet onder de naam Export Mouterij Nederland. In 1987 wordt het bedrijf overgenomen door bierbrouwerij Bavaria. In januari 2005 zal de fabriek worden gesloten. ■

AUGUSTUS 2004

INDUSTRIA IS EEN UITGAVE VAN
STICHTING FEDERATIE INDUSTRIEEL
ERFGOED NEDERLAND (FIEN).
WWW.INDUSTRIEEL-ERFGOED.NL

INHOUD

MONUMENT VAN DE MAAND 1

AGENDA 2

NIEUWS UIT AANGESLOTEN ORGANISATIES 2

BERICHTEN 3

LITERATUURSIGNALERING 7

ADVERTENTIE

Dit monument wordt behouden door

www.boei.nl

■ AGENDA

Nieuwleusen:

Tentoonstelling *Ge rijdt als vanzelf; 100 jaar Union fietsen uit Nieuwleusen*
Tot 30 oktober is in het museum Palthehof in Nieuwleusen bij Zwolle een overzichtstentoonstelling te bezichtigen over de geschiedenis van de Union rijwielfabriek. De rijke geschiedenis van deze bekende rijwielfabriek begint in 1904, als Berend Jan van den Berg een winkel begint in huishoudelijke artikelen, bouwmaterialen en fietsen. De fiets was toen een betrekkelijk nieuw vervoermiddel en daarom werden ook fietslessen aangeboden. Na eerst fietsen te hebben geïmporteerd, werd in 1911 begonnen met de fabricage van eigen fietsen onder de naam Union. De zaken liepen voorspoedig, zodat in 1914 een nieuw fabrieksgebouw aan het kanaal de Dedemsvaart werd gebouwd, dat later nog diverse malen werd uitgebreid. In 1917 werd de bedrijfsnaam officieel veranderd in Union Rijwielfabriek. De fabriek was van grote economische betekenis voor de streek. In 1976 werd het oudste fabrieksgebouw uit 1914 door brand verwoest. De laatste decennia gingen gepaard met economische verliezen en na diverse overnames bleef een sterk afgeslankt bedrijf over, waar nog steeds Union-fietsen worden gemaakt. De tentoonstelling geeft een beeld van 100 jaar Union rijwielfabriek, aan de hand van folders, reclamemateriaal, fietsen en bromfietsen. Het museum beschikte zelf al over een omvangrijke collectie die afkomstig is van oud-werknemers van Union. Ook door de familie van den Berg, nazaten van de oprichters van het bedrijf werd origineel materiaal ter beschikking gesteld voor de tentoonstelling.
Naar aanleiding van het 100-jarig jubileum is een gedenkboek samengesteld onder de titel *Een eeuw in beweging*, geschreven door oude werknemer Nico Timmerman.

Arnhem:

Tentoonstelling *Herman Heijenbrock 1871-1948; schilder van licht en arbeid*
In het Openluchtmuseum in Arnhem is tot 1 november een overzichtstentoonstelling van werk van de bekende industrieschilder Herman Heijenbrock te bezichtigen. Heijenbrock verwierf grote bekendheid als schilder van de arbeidende mens en het industriële bedrijf. Hij stichtte in 1924 het Museum van de Arbeid, dat echter na zijn dood in 1948 werd gesloten. De omvangrijke schilderijen- en aquarellencollectie van Heijenbrock wordt in delen verkocht. Een vierde deel van de collectie, in totaal zo'n honderd werken, wordt in 1974 aangekocht door het openluchtmuseum. Deze werken worden nu voor het eerst na de aankoop in het openluchtmuseum tentoongesteld. De schilderijen hebben als hoofdthema *De arbeidende mens* en geven daarnaast een goede indruk van het industriële landschap in Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw. De zware industrie maakt grote indruk op Heijenbrock.
In Nederland liet Heijenbrock zich inspireren door de glasindustrie, de ijzerfabricage, de mijnbouw en turfwinning, de leerlooierij en de papier- en luciferfabricage.

Nederlands Openluchtmuseum, Schelmseweg 89 Arnhem. www.openluchtmuseum.nl ■

■ NIEUWS UIT DE AANGESLOTEN ORGANISATIES

Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF)

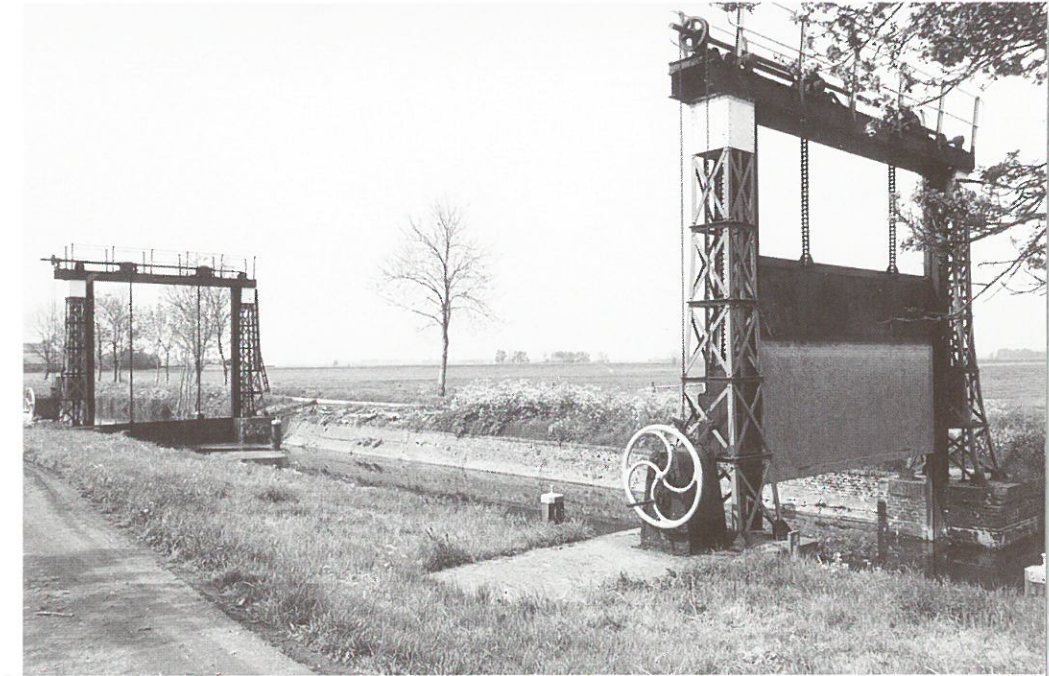
De stichting STIF zet zich in voor het behoud van een representatieve selectie fabrieksschoorstenen in Nederland. Om het behoud van historische schoorstenen te bevorderen, heeft de STIF een twejaarlijkse stimuleringsprijs ingesteld: Het Klimijzer. Op 4 juni vond de prijsuitreiking plaats van Het Klimijzer 2003 in Turfcafé Veldkamp in het Drentse veengebied.
De prijs ging dit jaar naar de Stichting Johannes Veldkamp, genoemd naar de voormalige turfstrooifabriek van de Fa. Veldkamp in de buurtschap Weiteveen. De turfstrooifabriek werd in 1926 gebouwd en beëindigde de productie in 1980. In de oude bedrijfsgebouwen is nu een turfcafé gevestigd waar tal van materialen en machines nog herinneren aan de periode dat de fabriek in bedrijf was. De ronde gemetselde schoorsteen werd in 1945 gebouwd en is met eigen financiële middelen gerestaureerd door de Stichting Johannes Veldkamp. Het herstel van de schoorsteen werd uitgevoerd door de fa. Meijer uit Groningen.

Stichting Industrieel erfgoed Amersfoort (SIËSTA)

De sloopvergunning voor de fabrieksgebouwen van de voormalige lijmstoffenfabriek van de fa. Rohm & Haas in het Amersfoortse stationsgebied is voorlopig ingetrokken. Dit gebeurde nadat SIËSTA bij de bestuursrechter hierop had aangedrongen, waarbij SIËSTA het beeldbepalende karakter van de fabrieksgebouwen als argument voor behoud aanvoerde. De Rijksdienst voor Monumentenzorg zal nu eerst onderzoeken of het complex de status van rijksmonument zal krijgen. Een besluit hierover zal waarschijnlijk niet voor het einde van 2004 te verwachten zijn. Ook wordt nog onderzocht of de fabriekspanden van Rohm & Haas door de gemeente Amersfoort op de gemeentelijke monumentenlijst kunnen worden geplaatst.

Hengelo's Educatief Industrie Museum (HEIM)

HEIM is druk bezig met de voorbereidingen voor de verhuizing van het industriemuseum naar de nieuwe locatie, de oude fabrieksschool van de metaalfabriek Stork (Wilhelminaschool). Het project heeft wel vertraging opgelopen vanwege de moeizame wijze waarop de financiering van de nieuwe museumhuisvesting rond moet komen. Het huidige museum pand is oorspronkelijk gebouwd in 1900 als elektrische centrale, op initiatief van de Twentse elektriciteitspionier Rento Hofstede Crull. Door de komst van de centrale (de eerste in Overijssel) werd de opkomst van de befaamde Hengelose elektrotechnische industrie (Heemaf, Hazemeyer) sterk gestimuleerd. Op de plaats van de in 1999 gesloopte Heemaffabriek, naast de elektrische centrale, zal de bouwcombinatie Merksteijn Plegt-Vos een nieuw kantorenpark bouwen. De oude centrale zal in dit nieuwbouwplan worden ingepast en een nieuwe functie krijgen.
De verwachting is dat Techniekmuseum HEIM eind 2005 zal vertrekken uit de oude elektrische centrale. Ook het iets verderop gelegen monumentale kantoorgebouw van de Heemaf uit 1941 aan de Bornsestraat zal behouden blijven en met de nieuwbouw worden verbonden. Het kantoorgebouw heeft als bijnaam 'de locomotief', aangezien de vormgeving van het pand met het halfgebogen dak en de ronde uitbouw geassocieerd worden met de vormgeving van de door de Heemaf ontworpen 2200-serie dieselelektrische locomotieven.
Op 4,5 en 6 november 2004 zal in het HEIM een filmfestival worden georganiseerd, in samenwerking met de FIEN. Centraal tijdens deze filmmanifestatie staan historische bedrijfsfilms, gewijd aan de lokale, regionale en landelijke industrie. ■

Ten Boer, schutsluis (foto Marcel Overbeek)

■ BERICHTEN

Groningen

Ten Boer • Binnenkort zal worden begonnen met het herstel van de schutsluis bij het Oosterdijkshorner Verlaat bij Ten Boer. De schutsluis is eigendom van het waterschap Noorderzijlvest en is sinds twee jaar buiten bedrijf, vanwege de slechte onderhoudstoestand van de sluisdeuren. Hierdoor moest de sluis in 2002 noodgedwongen worden gesloten voor de pleziervaart. De schutsluis bij Ten Boer werd in 1928 gebouwd in opdracht van de waterschappen Fivelingo en Hunsingo. De sluis kwam te liggen in het Westerwijterwerdermaar, dat de grens vormde tussen beide waterschappen. De sluis heeft een zeer bijzondere constructie, die zeldzaam is in Nederland. De metalen sluisdeuren werden voorzien van kettingen en bevestigd aan twee stalen hefportalen. Via deze constructie worden de sluisdeuren verticaal op en neer gelaten, aanvankelijk met handkracht, later vervangen door een elektromotor. De sluis vormde de belangrijkste verbinding tussen het Damsterdiep en de waterwegen in Noord-Groningen. Het complex staat op de lijst van rijksmonumenten.

Groningen • Het fabriekscomplex van de voormalige zuivelfabriek De Ommelanden aan de Friesestraatweg in Groningen is onlangs genomineerd voor de prestigieuze FGH Vastgoedprijs. Deze prijs wordt eens in de twee jaar toegekend aan een gerealiseerd nieuwbouw- of herbestemmingsproject. Na sluiting van de zuivelfabriek in 1995 werd het grootschalige fabriekscomplex verkocht aan vastgoedontwikkelaar Brivec. De bedrijfsgebouwen, waarvan de oudste dateren van 1925, werden verkocht aan allerlei bedrijven, waaronder een bouwmarkt en een ICT-bedrijf. Het ketelhuis met schoorsteen werd opgeknapt, evenals enkele grote productiehallen uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Momenteel is het hele fabriekscomplex verhuurd aan ondernemingen, met een totaal van 500 medewerkers. De snelle verhuur toont aan dat veel ondernemingen een bijzondere, niet alledaagse bedrijfsruimte waarderen. ■

Muntendam, steenfabriek (foto Marcel Overbeek)

Muntendam • Het vervallen fabriekscomplex van de voormalige Muntendammer steenfabriek is in mei j.l. gesloopt. Hiermee kwam na jaren van leegstand en verwaarlozing het einde voor een van de laatste gave steenfabrieken van de provincie. De steenfabriek werd in 1887 gebouwd aan het Meedenerdiep. Naast de fabriek werd later een kalkbranderij gebouwd, zodat er sprake was van een uniek industrieel ensemble. De laatste kalkoven werd eind jaren tachtig van de vorige eeuw gesloopt. In 1893 werd de fabriek herbouwd na een brand. In 1904 werd het bedrijf overgenomen door de familie Holthuis, die er draineerbuizen ging fabriceren voor de export naar Ierland. Eind jaren zestig werd de productie beëindigd en werd de steenfabriek gesloten.

Friesland

Heerenveen • De oude schutsluis It ketting, gelegen bij de westelijke stadsrand van Heerenveen, wordt gerestaureerd. De sluis werd ca. 1900 gebouwd in het kanaal de Nanneveld, in de vaarverbinding naar de Sint Johanna'sgaard veenpolder. De schutsluis is van het zogenaamde groene type, een zeldzaam type schutsluis met natuurlijke, schuin aflopende oevers. De sluis wordt nog steeds gebruikt, vooral door de pleziervaart. De restauratie is noodzakelijk om het verval tegen te gaan van de afbrokkelende gemetselde troggewelven van de sluis hoofden en de ijzeren hefconstructies van de sluisdeuren. Naast de sluis staat een sluiswachterswoning, gebouwd in de vorm van een traditionele woning in Friese gele steen. De restauratie wordt gefinancierd uit een werkgelegenheidsbouwprogramma en zal ca. twee ton gaan kosten.

Drenthe

Coevorden • De watertoren van Coevorden aan het van Heutzpark ondergaat een ingrijpende restauratie. De watertoren, die in 1914 werd gebouwd in opdracht van de waterleidingmaatschappij Drenthe is sinds 1990 buiten bedrijf. Hoewel de toren geen functie meer heeft voor het waterleidingbedrijf, wordt de toren gerenoveerd als cultuurhistorisch object dat waard is om te behouden. Bij de renovatie wordt de buitengevel hersteld, waarbij ook enkele lang verdwenen sierbogen worden gereconstrueerd. Het dak krijgt een nieuwe zinken dakbedekking, met als bekroning een windvaan, die reeds lang was verdwenen.

Utrecht

Baarn • De restauratie van de watertoren aan de Sophialaan in Baarn is onlangs voltooid. De eigenaar, waterleidingbedrijf Hydron heeft de monumentale toren laten opknappen voor 375.000,—. Hoewel de watertoren reeds vijf jaar buiten bedrijf is heeft Hydron toch besloten de toren te laten restaureren vanwege de cultuurhistorische betekenis van dit industrieel monument. De Baarnse watertoren werd in 1903 gebouwd door de Utrechtsche Waterleidingmaatschappij in neorenaissancestijl. De toren heeft een uitkragende kop, waarin het ijzeren Waterreservoir van het type Intze zich bevindt. Het restauratieproject omvatte het herstel van de bakstenen buitenmuren, de renovatie van de gemetselde kantelen op het dak, het aanbrengen van nieuw glaswerk, trapleuningen en een nieuwe dakbedekking. Kroon op het restauratiewerk was het opnieuw aanbrengen van de vergulde smeedijzeren windvaan, met daarin het jaartal 1903.

Gelderland

Nijkerk • De laatste tijd is er meer belangstelling ontstaan voor de fabrieksarchitectuur van de vijftiger jaren van de 20e eeuw. Een markant voorbeeld van deze bouwstijl is het fabrieksgebouw van de voormalige knopenfabriek aan de wallerstraat in Nijkerk. Het in baksteen opgetrokken bedrijfspand heeft een monumentale entree met glas-in-loodvensters. De daken van de fabriekshal zijn voorzien van langwerpige lichtkoepels. Een voorstel om het pand op de gemeentelijke monumentenlijst te plaatsen, haalde het helaas niet in de gemeenteraad. Inmiddels wordt het pand verbouwd tot veertien woningen in opdracht van de Zwolse projectontwikkelingsmaatschappij Schutte Bouw en Ontwikkeling, waarbij de structuur van de buitengevels zoveel mogelijk blijft gehandhaafd.

Overijssel

Nijverdal • De aanwijzing tot rijksmonument van enkele fabriekspanden van het textielveredelingsbedrijf Ten Cate Fashion is terecht, aldus het oordeel van de Almelose rechtbank. Ten Cate Fashion was als eigenaar naar de rechter gestapt om de aanwijzing tot rijksmonument te bestrijden. Het bedrijf heeft zich neergelegd bij de aanwijzing tot rijksmonument van een fabriekswatertoren uit 1915 en een schoorsteen uit 1920 aan de P.C. Stamstraat in Nijverdal. Maar het bedrijf blijft zich verzetten tegen de aanwijzing van enkele fabriekspanden van het monumentale fabriekscomplex tussen de Hoofdstraat en het Hoge Dijkje. Op deze plaats ontstond in 1852 de fabrieksnederzetting Nijverdal met de stichting van een stoomweeffabriek door fabrikant Salomonsson.

De fabriekspanden die tot rijksmonument zijn aangewezen behoren tot de fraaiste voorbeelden van fabrieksarchitectuur in Overijssel. Het betreft de in Art-Nouveau opgetrokken turbinehal (1912), de oudste fabriekshallen met sheddaken (1852) en het kantoorgebouw (1911). Ten Cate Fashion is tegen de aanwijzing van bovengenoemde panden omdat dit een mogelijke toekomstige aanpassing/modernisering van de gebouwen in de weg zou staan. Overigens heeft Ten Cate Fashion in een overleg met de gemeente Hellendoorn wel gemeld achter het behoud van de nu leegstaande turbinehal te staan. Woordvoerder F. Spaan van het bedrijf noemt de turbinehal zelfs 'het visitekaartje' van de Twentse textielindustrie. Mogelijk zou de turbinehal een nieuwe functie kunnen krijgen als bezoekerscentrum en als permanente expositieruimte over de geschiedenis van de textielindustrie in Twente.

Nijverdal, Turbinehal (foto Marcel Overbeek)

Zwolle • Het Historisch Centrum Overijssel heeft de unieke fotocollectie van de machinefabriek Stork in Hengelo onlangs op de website *Het gebeugen van Nederland* geplaatst. Dit is een gezamenlijke website van de archiefinstellingen in Nederland. De fotocollectie, afkomstig uit het bedrijfsarchief van Stork, werd in de jaren negentig verworven door het HCO. De collectie bestaat uit circa 10.000 historische opnamen, die een uniek beeld geven van het bedrijf. Stork was een van de weinige bedrijven, die al in een vroeg stadium haar bedrijfsactiviteiten op de gevoelige plaat liet vastleggen. Zo zijn er opnamen van de machines die Stork liet bouwen, variërend van stoommachines tot ketels en pompen, tot complete installaties voor suikerfabrieken in Nederlands-Indië en elektriciteitscentrales in heel Nederland. De totale Stork-fotocollectie omvat circa 25.000 negatieven, zowel op glasplaten als op diverse formaten film. ➤

Diepenveen, tegeltableau station (foto Marcel Overbeek)

Diepenveen • Op 5 juni werd in het centrum van Diepenveen, even ten noorden van Deventer, een Spoorwegmonument onthult. Het monument bestaat uit een tegeltableau, afkomstig uit het voormalige station Diepenveen-Oost. Het tegeltableau met de stationsnaam is hersteld en ingemetseld in een bakstenen bank, die is geplaatst tegenover de plek waar het station heeft gestaan. Station Diepenveen-Oost werd in 1910 gebouwd aan de spoorlijn van Deventer naar Ommen door de Overijssel Lokaal Spoorweg Maatschappij (OLDO). Deze weinig rendabele spoorlijn werd al in 1935 weer opgeheven.

Noord-Holland

Amsterdam • Al enige tijd is een juridisch gevecht gaande tussen de bewoners van het pakhuis Wilhelmina aan de Oostelijke Handelskade en een projectontwikkelaar. De projectontwikkelaar, de Ontwikkelings Combinatie Nieuw Amerika (OCNA) bouwt op dit moment een grootschalig woonblok (Chicago) al naast het recent geheel gerestaureerde pakhuis Wilhelmina, een monumentaal havenpakhuis uit 1892. De gebruikers van het pakhuis, een groep kunstenaars die er hun atelier hebben zijn tegen de nieuwbouw, die erg dicht op het pakhuis wordt neergezet. Maar erger nog vinden zij de dakconstructie van de nieuwbouw, die voor een deel over het dak van pakhuis Wilhelmina heen wordt gebouwd. Deze zwevende constructie beneemt niet alleen de kunstenaar het licht, maar zorgt volgens hun ook voor een levensgevaarlijke situatie. Bij brand zal de smalle ruimte tussen het woonblok Chicago en het pakhuis als een schoorsteen gaan werken en een ontoelaatbare onveilige situatie creëren, aldus de raadsman van de groep kunstenaars. De rechtbank besloot op 8 april j.l., dat de nieuwbouw onmiddellijk moet worden stopgezet in afwachting van een oplossing voor 'het schoorsteen-effect'. Ook oordeelde de rechter, dat de nieuwbouw moet worden aangepast aan het pakhuis. Projectontwikkelaar OCNA was het niet eens met deze visie en betoogde dat de stillegging de projectontwikkelaar veel geld kost. Ook in Rotterdam doet zich momenteel een situatie voor, waarbij een gerestaureerd(!) industrieel monument ernstig wordt bedreigd door oprukkende grootschalige nieuwbouw. Het bekende hotelrestaurant New York, het voormalige hoofdkantoor uit 1902 van de Holland-Amerika Lijn (HAL), markant gelegen op de kop van de Wilhelminapier is de laatste jaren omgeven door grootschalige torenflats. Of deze nieuwbouw nog niet voldoende was, is men begin dit jaar begonnen met de nieuwbouw van een modern restaurant, pal voor de monumentale voorgevel van New York! Na voltooiing hiervan zal het fraaie HAL-kantoor praktisch geheel ingebouwd zijn...

Zuid-Holland

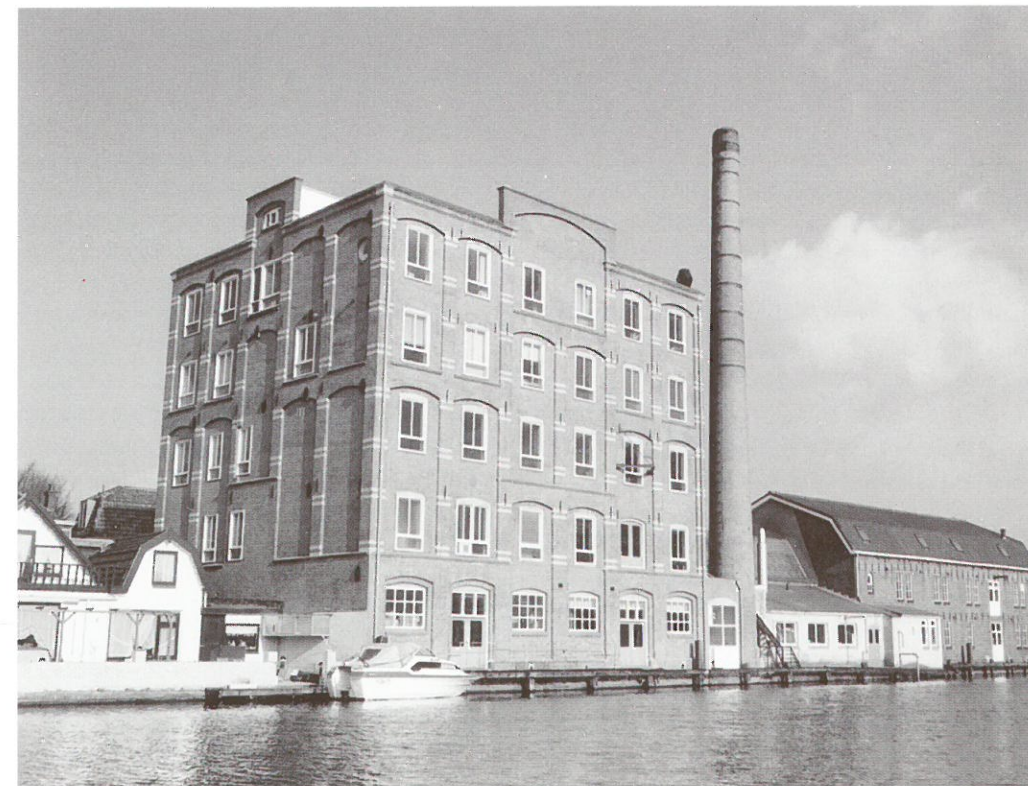
Bodegraven • Het voormalige fabriekscomplex van de shampoofabriek Andreon aan de Noordstraat in Bodegraven is aangekocht door een projectontwikkelaar. Er zullen woningen in worden gevestigd. Het fabrieksgebouw, markant gelegen direct aan de Oude Rijn, werd oorspronkelijk in 1905 gebouwd als stoomolieslagerij De Vlijt. In 1947 werd het fabrieksgebouw overgenomen door de firma Phoenix, die er aanvankelijk parfumerieën produceerde, en later de succesvolle Andreon-producten op de markt bracht. Het fabrieksgebouw is ondanks de vele verbouwingen nog steeds een gaaf voorbeeld van een oorspronkelijk fabriekscomplex uit het begin van de twintigste eeuw.

Limburg

Blerick • Aan de Marconistraat in Blerick, gelegen aan de Maas tegenover Venlo, staat het monumentale complex van de voormalige NS-spoorwegwerkplaatsen. De NS-werkplaats, een bedrijfscomplex met een oppervlakte van 7000 m², werd door de NS in 1969 buiten bedrijf gesteld. Het complex werd in de jaren daarna gebruikt door de transportondernemers van Gend en Loos en Frans Maas. Vanaf 2002 worden de werkplaats-hallen door de NS verhuurd aan de Stichting tot Behoud van Af te voeren Nederlands Spoorwagematerieel (Stibans). De stichting gebruikt de werkplaats-hallen voor de restauratie van historisch spoorwagematerieel, waaronder locomotieven en wagons. Ook staan er enkele historische stoomlocomotieven, afkomstig uit het Nederlands Spoorwegmuseum, die het complex mede gebruikt als depotruimte.

De Blerickse werkplaats-hallen werden in 1890 gebouwd in de typische spoorwegarchitectuur die voor dit soort bedrijfspanden vaak werd toegepast: langgerekte eenlaags bakstenen hallen met repeterende sheddaken, met fraaie architectonische details, zoals de rondboogvensters en spaarvelden. Het complex werd in 2002 op de lijst van Rijksmonumenten geplaatst. De stichting Stibans wil in de toekomst het complex de functie geven van een vervoersmuseum voor de regio Venlo-Blerick. In dit museumconcept zou naast de functie van werkend museum (Stibans, Spoorwegmuseum) ook een permanente expositieruimte moeten worden ingericht, waarin aandacht wordt besteed aan het thema *Venlo-vervoersstad*. Venlo kent een rijke traditie op het gebied van transport en in dat kader zouden ook niet railgebonden objecten zoals oude vrachtwagens tentoongesteld kunnen worden. Om de museumplannen te realiseren, is een grote financiële investering noodzakelijk om de gebouwen op te knappen. Gedacht wordt hierbij aan een sponsorbijdrage van particuliere bedrijven, zoals een lokale vervoersonderneming.

Roermond • Het gebouwencomplex van de voormalige mouterij Limburgia tegenover het station van Roermond wordt gerenoveerd na jarenlange leegstand. De mouterij, in 1885 gebouwd door de Fam. Beltjens aan de Spoorlaan, is een typisch voorbeeld van een Limburgse mouterij. Het complex bestaat uit drie bouwdelen met een voorgevel en trapgevels met ingemetseld de naam van de mouterij. Op het dak staat een kenmerkende *easttoren* met metalen giek, toegevoegd in 1947. Het bedrijfspand is door architectenbureau H. Wolters aangekocht en zal worden verbouwd tot kantoren. Voor de sanering van de zwaar vervuilde grond zal de gemeente Roermond een forse financiële bijdrage leveren. De voormalige mouterij staat op de Rijksmonumentenlijst. ■

Bodegraven, oliefabriek (foto Marcel Overbeek)

■ LITERATUURSIGNALERING

Kamibayashi, Yoshiyuki

Johannis de Rijke; de ingenieur die de Japanse rivieren weer tot leven bracht

De laatste jaren is er een groeiende interesse voor de geschiedenis en de prestaties van de Nederlandse ingenieurs in den vreemde, in het bijzonder in Japan. Na de openstelling van het tot dan geïsoleerde keizerrijk in 1868 was er grote behoefte aan buitenlandse steun op het gebied van de ontwikkeling van infrastructurele werken. Vele Nederlandse waterbouwkundige ingenieurs verbleven meerde jaren in Japan en speelden een grote rol bij de bouw van waterreservoirs, havendammen, dijken, sluisen en rivierwerken. Van deze Nederlandse ingenieurs was ingenieur Johannis de Rijke de bekendste. In tegenstelling tot zijn vaderland werd de Rijke een grote beroemdheid in Japan, en is dat tot de dag van vandaag gebleven. Er is zelfs een standbeeld voor hem opgericht. Ingenieur de Rijke speelde een grote rol bij de modernisering van het Japanse rivierenbeheer, met als doel het voorkomen van overstromingen. Als eerbetoon aan het leven en werk van Johannis de Rijke verscheen deze uitgave, oorspronkelijk in het Japans geschreven door de Japanse ingenieur Kamibayashi. Deze geschiedschrijving is grotendeels gebaseerd op de onlangs teruggevonden honderd brieven van de Rijke en 62 notitieboeken van zijn Nederlandse collega Escher. Zutphen, Walburg Pers, 2002. 256 blz. ill., krtn. ISBN 90-5730-183-0. Prijs € 31,95 ➤

Alkmaar, station (foto Marcel Overbeek)

Fikkers, T.**Station Alkmaar; een bouwhistorische verkenning 1864-2004**

In opdracht van Holland Railconsult is dit rapport geschreven door architect T.Fikkers. Aanleiding voor het schrijven van dit rapport zijn de plannen van prorail Regio Randstad Noord om in de nabije toekomst het stationsgebouw wellicht een nieuwe functie te geven, aangezien het station niet meer aan de huidige eisen van de NS voldoet. In een aantal chronologische hoofdstukken wordt de bouwgeschiedenis van het Alkmaarse station beschreven, waarbij opvalt hoezeer het stationsgebouw in de loop der jaren talloze malen is uitgebreid en verbouwd.

De kern van het stationsgebouw wordt gevormd door het oorspronkelijke waterstaatstation dat in 1864 werd gebouwd als station klasse III van de Staatsspoorwegen. Al in 1879 werd het station aan weerszijden fors uitgebreid met twee hoekpaviljoens in dezelfde stijl als het neo-classicistische station. De huidige grootte kreeg het station bij de verbouwingen van 1908 en 1922.

Opmerkelijk is, dat al deze latere verbouwingen steeds werden uitgevoerd in dezelfde neoclassicistische stijl als die van het oorspronkelijke gebouw uit de beginperiode, zodat in zekere zin toch een homogeen gebouw ontstond. Eerst in 1960 werd met deze verbouwingstraditie gebroken toen de huidige, moderne glazen middenpartij ontstond. Het rapport is ruim voorzien van bouwtekeningen en historische foto's en actuele foto's. Utrecht, HR Studio/ Holland Railconsult, 2004. 67 blz., ill., geen ISBN

Tideman, B.J.**De geschiedenis van twee scheepssloperijen in Hendrik Ido Ambacht**

Hendrik Ido Ambacht was lange tijd een dorp met 5000 inwoners, waar het slopen van schepen lange tijd de belangrijkste industriële activiteit was. De schrijver van dit in eigen beheer uitgegeven boekwerkje, ir. B.J.Tideman, was evenals zijn vader en grootvader betrokken bij de scheepssloperij. Het boek geeft een levendig beeld van de scheepssloperij en de relatie met de scheepvaart en de staalindustrie,

waarvoor het van de gesloopte schepen afkomstige staalschroot een belangrijke grondstof was.

Frank en Arie Rijsdijk begonnen in 1892 in Hendrik Ido Ambacht met het slopen van schepen en in de honderd jaar, die daarop volgden, ruimden de door hun gestichte bedrijven vele grote slagschepen, vrachtschepen en imposante passagiersschepen op. Dit boekwerkje is voor zover bekend de eerste publicatie die aan deze tak van nijverheid aandacht besteedt. Interessant voor belangstellenden in de geschiedenis van de techniek, de zeevaart, en de techniek van het herwinnen van grondstoffen.

Hendrik Ido Ambacht, Historisch genootschap, 2002. 72 blz., ill., krtm., lit.opg. geen ISBN.

Voor € 14,— franco thuis. Bestellen: b.j.tideman@planet.nl, telefoon (0573) 43 27 08 . ■

COLOFON

Industria: nieuwsbulletin van de 65 bij de Stichting Federatie Industrieel Erfgoed Nederland aangesloten organisaties.

Het nieuwsbulletin verschijnt vijf keer per jaar.

Industria komt mede tot stand door de financiële medewerking van het Prins Bernhard Cultuurfonds en de Rijksdienst voor Monumentenzorg.

Redactie *Industria*, p/a M.N.M. Overbeek,

Noteboomstraat 61, 8021 WR Zwolle.

E-mail industria@ilse.nl

Kopij voor *Industria* 2004 nr. 4 s.v.p. toezenden aan de redactie uiterlijk 14 september 2004.

Secretariaat en abonnementen

FIEN, Postbus 92023, 1090 AA Amsterdam,

telefoon (020) 5289243, fax (020) 6653090

E-mail fiens@cime.nl

Internet www.industrieel-erfgoed.nl

De FIEN is gevestigd in het centrum voor

Industrieel en Mobiel erfgoed (CIME),

Kruithuisstraat 23, 1018 WJ Amsterdam

Abonnementsopgave

Door overmaking van € 18,— voor de jaargang

2004 op postbankrekening 132802, t.n.v.

Stichting FIEN-Industria

Vormgeving Go Puck, Groningen

Druk PlantijnCasparie Groningen